

виховання має важливе значення для вирішення проблем морального розвитку українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Плугатар Т. А. Забезпечення гендерної рівності у діяльності Національної поліції України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 3. Т. 2. С. 42–47.
2. Романова Н. Еволюція доктринальних джерел з питань гендерної рівності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1(19). С. 73–80.
3. Фрицький О. Ф., Романюк І. І. Конституційно-правові аспекти забезпечення гендерної рівності в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 1. С. 146–148.

Олександр ЗУБЧЕНКО

доцент кафедри філософії
та соціології Маріупольського
державного університету,
кандидат соціологічних наук,

ГРОМАДЯНСЬКИЙ СПРОТИВ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Після початку повномасштабної російської агресії у лютому 2022 р. Запорізький регіон одним із перших в Україні опинився під окупацією. Протягом кількох тижнів під контроль ворога перейшло понад 70% території області, на якій проживало понад 670 тис. осіб. Повністю було окуповано Мелітопольський, Бердянський, Василівський (за виключенням однієї громади) та більшу частину Пологівського району.

Під ворожою владою опинилися 11 із 14 міст регіону, де до війни існували потужні осередки «третього сектора» – ветеранські, молодіжні та благодійні організації, різноманітні грантові структури, центри розвитку місцевого самоврядування та локальної самоорганізації населення. Більшість проукраїнських громадських активістів, за винятком учасників АТО, які відправилися на фронт, не встигли евакуюватися і фактично опинилися в заручниках у рашистів.

Виходячи з положень Закону України «Про основи національного спротиву», громадянський спротив можна визначити як комплекс невійськових заходів у соціальній, культурній та інформаційній сферах, котрі спрямовано на забезпечення державного суверенітету і територіальної цілісності України та ненасильницький опір ворогові на тимчасово окупованих територіях. Громадянському спротиву (на відміну від збройного опору) притаманні масовий, стихійний характер, відсутність єдиного координуючого центру, відкритість на перших етапах та подальший перехід у підпілля, швидка модифікація форм та інструментів, широке використання

соціальних мереж.

У Запорізькому регіоні, на відміну від Донбасу або Криму, були наявні серйозні передумови для розвитку громадянського спротиву, тут сформувалися потужні паростки політичної культури активістського типу, невід'ємною частиною якої є масові заходи різної спрямованості. Жителі регіону брали активну участь у Революції Гідності 2013–2014 рр., протестували проти зростання податкового навантаження на малий та середній бізнес, нових правил роботи із розрахунково-касовими апаратами, спроб влади легалізувати терористичні «республіки» на Донбасі.

Запоріжці звикли не боятися критикувати владу, активно висловлювати власну громадянську позицію і саме тому з перших днів приходу агресора знову вийшли на майдани великих та малих міст. Їх не зупиняли терор та залякування з боку загарбників, повна інформаційна блокада, відключення українських телеканалів, радіостанцій, блокування сигналу операторів мобільного зв'язку та Інтернету. Але, як зауважує керівник місцевого медіа-холдингу М. Кумок, «найстрашнішим було відчуття свого безсилля перед озброєними окупантами... Раптом виявилось, що ми тепер не господарі на своїй землі. І це страшно».

Незважаючи на це, вже у перші тижні окупації окреслюються кілька форм громадянського спротиву російським загарбникам:

1) перекриття доріг та блокування входження російських військ до м. Енергодар та м. Дніпрорудне, народна «оборона» яких тривала майже тиждень;

2) мітинги протесту проти окупації, найбільш численні з яких відбувалися у Мелітополі, Бердянську, Токмаку, Енергодарі та Михайлівці;

3) виступи проти викрадення керівників органів місцевого самоврядування та громадських діячів – міських голів І. Федорова і Є. Матвеева у Мелітополі та Дніпрорудному, першого заступника міського голови Енергодара І. Самойдюка, волонтерів гуманітарного штабу в Бердянську тощо. Загалом на початок жовтня 2022 р. у полоні ворога перебували 529 жителів області [2].

Водночас через посилення військово-поліцейського терору, введення росгвардії та фсб вже із середини березня 2022 р. організація проукраїнських заходів стає вкрай небезпечною для життя, а багато активістів вимушено виїжджають на підконтрольну Україні територію. За таких умов громадянський спротив все більше набуває прихованих форм.

Широкої популярності набувають патріотичні телеграм-канали «Ріа-Мелітополь» (75 тис. підписників), «Бердянск в окупації» (16,5 тис. підписників), онлайн-ресурси керівників Мелітополя та Енергодара І. Федорова та Д. Орлова (16,4 та 38,8 тис. підписників відповідно). Вони інформують про пограбування Запорізького краю окупантами та колаборантами, місця дислокації солдат і техніки ворога, розвінчують фейки російської пропаганди щодо обстрілів цивільної інфраструктури та житлових

квартир міста Збройними Силами України, роз'яснюють землякам, як безпечно евакуюватися на вільні території.

Ще одним важливим напрямом роботи стало створення баз колаборантів, які у різних формах – від зайняття посад в адміністративних органах до співмешкання з окупантами – сприяють російській агресії. Детальні відомості про зрадників України, що після звільнення стануть в нагоді правоохоронним органам, розміщуються на телеграм-каналах «Токмак: ганьба міста – любителі русні» та «Колаборанти Каменкі і Енергодара» (6,4 та 4,9 тис. читачів).

Тим часом у режимі офлайн розвивається патріотичний рух «Жовта стрічка», що набуває різних форм, як-от: розклеювання листівок «Мелітополь – це Україна», проти паспортизації, проведення так званого «референдуму» та «навчання» за російськими програмами; поширення підпільної газети «Спротив»; широке розповсюдження національної символіки; символічне замовлення вінків та місць на кладовищі для лідерів місцевих колаборантів – Балицького, Данильченко, Тегімбаєва; передача координат ворожих позицій через спеціальний чат-бот СБУ тощо.

Окремим проявом громадянського спротиву можна вважати масові відмови від співпраці з окупантами співробітників муніципалітетів, освітян, працівників комунальних підприємств та інших важливих сфер життєзабезпечення міст. Саме через це рашисти протягом восьми місяців не змогли налагодити ефективну систему управління захопленими містами, забезпечити собі стабільний тил та вимушені спиратися на відверто маргінальні елементи.

Таким чином, після звільнення півдня Запорізької області стануть відомі імена десятків та сотень людей, які весь цей час самовіддано боролися проти кремлівських загарбників. Для Української держави важливо не лише гідно відзначити їх, але й максимально залучити до роботи в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування, конвертувати громадянську енергію у соціальні та інфраструктурні проекти відбудови повоєнної України.

Список використаних джерел

1. . РФ викрала понад 500 жителів Запорізької області, виїзд з окупації майже перекритий – ОВА. *Українська правда*. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/10/12/7371615/>.